

SYKEPENGER OG TILSKUDD TIL AVLØSNING VED SYKDOM

Rapport fra arbeidsgruppe til jordbruksoppgjøret
2025 – Rapport levert 27.03.2025

Innhold

Innhold	2
1 Innledning	3
1.1 Bakgrunn	3
1.2 Organisering av arbeidet.....	4
1.3 Mandat og avgrensninger	4
2 Ordningen med tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv.	6
2.1 Utmåling av tilskuddet	7
2.2 Søknadsprosess og -behandling	8
3 Sykepenger til selvstendig næringsdrivende og medlemmer med kombinert inntekt...	9
3.1 Generelt om sykepengeregelverket.....	9
3.2 Pensjonsgivende inntekt	10
3.3 Kollektiv forsikring for jordbrukere	11
3.4 Nærmere om beregning av sykepengegrunnlaget.....	11
4 Forholdet mellom sykdomsavløsningstilskudd og sykepenger	12
5 Oppsummering	14

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

I jordbruksoppgjøret 2023 besluttet avtalepartene å nedsette en partssammensatt arbeidsgruppe som skulle se nærmere på utvalgte temaer innenfor velferdsordningene i jordbruket, herunder ordningen med tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv. (sykdomsavløsningsordningen/sykdomsavløsnings-tilskudd). Arbeidsgruppas rapport ble levert 13. mars 2024.¹

Utmålingen av sykdomsavløsningstilskuddet avhenger blant annet av hva den som avløses får eller kan få i ytelser fra Arbeids- og velferdsetaten (Nav). Referansegruppa til ovennevnte arbeidsgruppe besto derfor bl.a. av representanter fra Arbeids- og velferdsdirektoratet. I forbindelse med arbeidet med rapporten stilte arbeidsgruppa noen spørsmål til Arbeids- og velferdsdirektoratet om sykepenges til selvstendig næringsdrivende. Direktoratet besvarte spørsmålene i brev av hhv. 30. november 2023 og 9. januar 2024.² I førstnevnte brev pekte direktoratet blant annet på at vilkåret om tap av pensjonsgivende inntekt praktiseres slik at det «etableres en sykepengerett uten at det kreves dokumentasjon av inntekt umiddelbart før sykemeldingstidspunktet». Hva gjaldt inntekter som kommer i løpet av sykmeldingsperioden, pekte direktoratet på at sykdomsavløsningstilskuddet «ikke [er] pensjonsgivende inntekt som vil kunne ha en innvirkning på sykepengene» og «faller utenfor NAV sin beregning og innvilgelse av sykepenger». Svarene gjaldt altså sykepenger til selvstendig næringsdrivende, og forutsatte at tilskuddet samordnes med hva den som avløses får i sykepenger fra folketrygden.

I de påfølgende jordbruksforhandlingene (2024) var utmålingsreglene for sykdomsavløsningstilskuddet et tema, nærmere bestemt reglene for hvilke av den avløstes inntektsbidrag som skal komme til fradrag ved utmålingen av tilskuddet (samordning). Forhandlingene endte med at det ikke ble gjort endringer i denne delen av ordningen.³ Det følger av Prop. 105 S (2023-2024) s. 127 at:

«I jordbrukets krav ble det foreslått at dagens samordning av tilskudd til avløsning ved sykdom, fødsel mv. med lønnsinntekter og ytelser for lønn, pensjoner, honorarer og godtgjøringer fjernes. I løpet av forhandlingene fikk partene informasjon som bidro til at partene kom frem til at det er behov for å vurdere juridiske sider og økonomiske konsekvenser nærmere. Partene mener blant annet at det er usikkert om, og i så fall hvordan, fjerning av samordning vil påvirke Navs vurdering av sykepengeretten.

Statens forhandlingsutvalg viste i sitt tilbud at forslaget fra jordbrukets forhandlingsutvalg om å fjerne samordningen med lønnsinntekter og ytelser for lønn mv. er et kostbart og lite målrettet forslag. Dagens velferdsordninger i jordbruket gir rettigheter til jordbrukere ved sykdom mv. som andre selvstendig næringsdrivende ikke har. Det innebærer blant annet at man ikke trenger sykepengegrunnlag gjennom positiv næringsinntekt for å få tilskudd, og man får tilskudd fra første sykedag.

Samordningsreglene hindrer at staten kompenserer flere ganger for samme forhold, som er et viktig prinsipp i det norske velferdssystemet. Videre vil en del foretak kunne komme bedre ut økonomisk ved sykdom mv. enn ellers om man fjerner samordningen, og det kan gi uheldige insentiver. Det ble også vist til at jordbrukets forslag vil gi høyere samlet tilskudd/ytelse til bønder med lønnsinntekt enn bønder uten lønnsinntekt eller med ytelser fra næringsinntekt.»

Usikkerheten om hvorvidt fjerning av samordning vil påvirke Arbeids- og velferdsetatens vurdering av sykepengeretten, må sees i lys av avklaringer fra etaten ifm. den nevnte arbeidsgruppas utredninger og kontakt med Arbeids- og inkluderingsdepartementet under jordbruksoppgjøret.

¹ [Vurdering av velferdsordningane i jordbruket av 13. mars 2024](#)

² *Brevene er vedlagt rapporten*

³ *Enkelte andre endringer ble besluttet, herunder økning av maksimal sats og utvidelse av antall dager man kan få tilskudd for ved egen sykdom*

1.2 Organisering av arbeidet

For å følge opp behovet for avklaringer, jf. punkt 1.1, besluttet Landbruks- og matdepartementet (LMD) å nedsette en arbeidsgruppe og en referansegruppe. Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) og underliggende etater ble invitert til å stille i arbeidsgruppa sammen med LMD. Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag ble invitert til å stille i referansegruppa.

Arbeidsgruppa hadde følgende sammensetning:

Arbeids- og inkluderingsdepartementet: Hilde Ingeborg Sætra (til november 2024)

Cecilie Ringnes

Arbeids- og velferdsdirektoratet: Isidora Kondic

Ingunn Helde

Landbruks- og matdepartementet: Håkon Grotli

Siri Voll Dombu

Ida Lauvbu

Marte Dalen

Referansegruppa hadde følgende sammensetning:

Norges Bondelag: Arthur Salte

Amund Johnsrud

Norsk Bonde- og Småbrukarlag: Marianne Lunåsmo

Thor Håkon Føreland

Landbruksdirektoratet v/ Tobias Høyvik og Toini Thon har vært sekretariat.

1.3 Mandat og avgrensninger

I tilnærmet likelydende brev av 28. juni 2024 til AID og faglagene i jordbruket, ble det etterspurt forslag medlemmer til hhv. arbeidsgruppa og referansegruppa og gitt et mandat for arbeidet. Mandatet ble utformet av LMD.

For å tydeliggjøre skillet mellom en beskrivelse av gjeldende ordninger og vurderinger av mulige konsekvenser av eventuelle endringer i sykdomsavløsningsordningen, ble det lagt opp til en todelt prosess. Av LMDs brev av 28. juni 2024 er de to delene beskrevet slik:

«Del 1:

- Beskrive gjeldende regelverk hva gjelder vilkåret om tap av arbeidsinntekt for retten til sykepenger, særlig for selvstendig næringsdrivende, samt Navs praktisering og forvaltning av regelverket.
- Gjøre rede for sammenhengene mellom sykdomsavløsningsordningen og ytelser jordbrukeren kan få fra Nav.
- Avklare hvorvidt utmålingen av sykdomsavløsningsstilskuddet kan være av betydning for sykepengere retten.

Del 2:

Vurdere vekselvirkninger ved endringer i ordningene, herunder eventuelle konsekvenser for retten på Nav-ytelser etter gjeldende regelverk og praktiseringen av dette dersom det gjøres endringer i

samordningsreglene i sykdomsavløsningsordningen. Gruppa skal også vurdere om det kan tenkes å føre til endringer i trygderegelverket og/eller praktiseringen av det dersom sykdomsavløsnings-tilskuddet ikke samordnes med ytelser fra Nav. Juridiske og økonomiske sider skal belyses.»

For å kunne vurdere behovet for og konsekvenser av eventuelle endringer, er det en forutsetning med en oversikt over gjeldende ordninger. Etter at arbeidet med rapporten var satt i gang, så gruppa det som en bedre løsning å slå sammen delene og utarbeide én samlet rapport. I rapporten avgrenses det mot *vurderinger* av mulige endringer i tilskuddsordningen som sådan. Det vil imidlertid fremgå av beskrivelsen av regelverket hvordan sykepengene potensielt kan påvirkes av ulike utmålingsregler for sykdomsavløsningstilskuddet. Arbeidsgruppa understreker at det ikke er aktuelt å gjøre endringer i trygderegelverket.

Som det fremgår av kap. 1.1, var behovet for avklaring særlig knyttet til vilkåret om tapt arbeidsinntekt for sykepengene. Denne rapporten er derfor begrenset til å gjelde ytelsen sykepenge og tilskudd til avløsning ved jordbrukerens egen sykdom. For øvrige ytelser fra folketrygden og sykdomsavløsningstilskudd på annet grunnlag, f.eks. tilskudd til avløsning ved fødsel og foreldrepenger, vil de spørsmål som her skal avklares ikke være av samme relevans, uten at arbeidsgruppa har vurdert dette nærmere.

2 Ordningen med tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv.

I det følgende gis en kort oversikt over sykdomsavløsningsordningens hovedregler, herunder hva det kan gis tilskudd for og hvordan tilskuddet utmåles. For en nærmere gjennomgang av regelverket og forvaltningen av ordningen, vises det til rapporten «Vurdering av velferdsordningane i jordbruket» av 13. mars 2024.

Historikk og formål

Tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv. ble innført i 1976 gjennom forskrift for refusjon av utgifter til leid hjelp under sjukdom. Tilskuddet har siden det ble innført blitt sett i sammenheng med jordbrukerens samlede økonomiske situasjon og arbeidsforhold utenfor jordbruksdrifta. Dette har kommet til uttrykk på ulike måter gjennom vilkår for å få tilskuddet og utmålingen av tilskuddet. Også etter gjeldende ordning sees det hen til den avløstes inntekt ved utmåling av tilskuddet

Tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv. er i dag hjemlet i forskrift ved samme navn (heretter «sykdomsavløsningsforskriften»),⁴ med hjemmel i jordlova §§ 3 og 18,⁵ og i jordbruksavtalen. Tilskuddets formål er å medvirke til å dekke kostnadene til avløsning ved egen eller barns sykdom, svangerskap, fødsel, adopsjon eller omsorgsovertakelse, og ved dødsfall, jf. sykdomsavløsningsforskriften § 1. De generelle vilkårene i § 3 og reglene om satser, definisjoner, utmålingsregler med mer i § 2 gjelder alle avløsningsårsakene. De særlige vilkårene og tidsavgrensningen som gjelder ved egen sykdom, fremgår av sykdomsavløsningsforskriften § 4. Hoveddelen av tilskuddsmidlene over ordningen gjelder jordbrukerens egen sykdom og utbetales på dette grunnlaget.

Mottaker av tilskuddet og hvem det kan gis tilskudd for at avløses

Tilskuddet kan gis til foretak som er registrert i Enhetsregisteret og driver vanlig jordbruksproduksjon (jordbruksforetak), jf. sykdomsavløsningsforskriften § 3 første ledd.

Den som har blitt avløst, hvis fravær gjør det nødvendig med bruk av avløser, må «ha hatt næringsinntekt frå jordbruk, gartneri mv. frå føretaket i dei to siste inntektsåra som vedkomande har fått skatteoppgjer for per 1. januar det året avløsinga finn stad», jf. § 3 andre ledd. Inntektsvilkåret skal sikre at den avløste har en viss tilknytning til jordbruksforetaket. Etter gjeldende praksis er det ingen krav til størrelsen på næringsinntekten for innehaver. For andre enn innehaver, for eksempel ektefelle, er det krav om ½ G i gjennomsnitt de siste to årene. Om foretaket ikke har mottatt skatteoppgjøret for de to siste årene fordi det er nylig oppstartet, kan det dispenseres fra inntektskravet.

Hva det kan gis tilskudd for

Et annet generelt vilkår er at det er dokumenterte utgifter til avløser som kan dekkes av tilskuddet. Det er videre bare avløsning som finner sted i perioden den avløste var sykmeldt e.l.⁶ som gir grunnlag for tilskudd. Tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv. skal medvirke til å dekke kostnader forbundet med arbeidsoppgaver som en bonde normalt utfører selv. Hvilke arbeidsoppgaver som kan gi grunnlag for tilskudd vurderes ikke konkret i hvert enkelt tilfelle, men avgjøres ut fra en standardisert liste. Dette innebærer at f.eks. rørleggertjenester og revisoroppgaver ikke kan dekkes av tilskuddet, uavhengig av om den aktuelle jordbrukeren vanligvis ville utført disse arbeidsoppgavene selv. Hvilke oppgaver som er

⁴ Forskrift 19. desember 2014 nr. 1821 om tilskot til avløsing ved sjukdom og fødsel mv.

⁵ Lov 12. mai 1995 nr. 23 om jord

⁶ Eller oppfyller andre vilkår for å få tilskudd, som å være til behandling, kontroll eller undersøkelse hos spesialisthelsetjeneste, motta svangerskapspenger eller ivareta sykt barn dokumentert med legeerklæring

omfattet av avløserbegrepet er nærmere spesifisert av Landbruksdirektoratet i Rundskriv 2024/29 under § 6 om tilskudd til avløsning.⁷

Avløsning kan skje gjennom kjøp av avløsertjenester fra avløserlag e.a. eller med bruk av ansatt avløser hos jordbruksforetaket (evt. flere jordbruksforetak sammen).

Det følger av sykdomsavløsningsforskriften hvem som *ikke* kan være avløser i tilskuddssammenheng. Det blir ikke regnet som avløsning om den som utfører arbeidet er en person som:

- er ektefelle/samboer med noen som har næringsinntekt fra foretaket
- er under 15 år, eller
- har næringsinntekt fra foretaket

Det er videre noen særskilte krav for tilskudd til avløsning ved egen sykdom, jf. sykdomsavløsningsforskriften § 4. Personen som blir avløst må være yngre enn 70 år og må være sykmeldt fra arbeid i jordbruksforetaket, jf. § 4 første ledd. Det er i utgangspunktet krav om sykmelding, men det kan også gis tilskudd der en har vært til nødvendig behandling, kontroll eller undersøkelse på sykehus eller hos spesialist som er godkjent av det offentlige i forbindelse med egen sykdom eller skade. Fra og med 1. januar 2025 kan jordbruksforetak få tilskudd for inntil 425 dager i løpet av de siste tre årene. Før dette var avgrensingen 365 dager, likt som folketrygdloven sin tidsbegrensning for sykepenger i utstrekning, men ikke i antall dager. Dette skyldes at tilskuddet kan gis for alle dager i uken, mens trygden ikke yter sykepenger for lørdager og søndager. I sykdomsavløsningsforskriften § 4 andre ledd presiseres det videre at “[t]eljinga av dagar tek til på nytt kvar gang det er gått 26 samanhengande veker sidan den siste dagen i den føregåande perioden det har vore utbetalt tilskot for”.

Tilskuddet graderes i tråd med graderingen av sykmeldingen for arbeidet i jordbruksforetaket, og følger samme gradering som sykepengerne. Om jordbrukeren er 100 prosent sykmeldt fra lønnet arbeid og 50 prosent sykmeldt fra jordbruksforetaket, vil tilskuddet altså graderes 50 prosent.

2.1 Utmåling av tilskuddet

Dersom vilkårene for tilskuddet er oppfylt, anvendes beregningsreglene i jordbruksavtalen kapittel 9.2 til å regne ut tilskuddsbeløpet. I jordbruksavtalen er det to alternative utregningsmetoder og tilskuddet skal settes til det som gir det minste beløpet av de to alternativene:

1. foretakets maksimale dagsats i samsvar med tabell 9.3, eller
2. høyeste maksimale dagsats for tilskuddsordningen, fratrukket det den personen som avløses:
 - a. får, eller kan få, i stønader fra Nav ved sykdom, uførhet (skade), svangerskap, fødsel og foreldrepermisjon,
 - b. får i lønn og dagpenger,
 - c. får i alderspensjon, uføretrygd, gjenlevendeytelse, offentlig og privat tjenstepensjon samt avtalefestet pensjon, og
 - d. får i honorar for verv og godtgjøring for tapt arbeidsfortjeneste.

Etter alternativ 1 utregnes foretakets tilskuddsgrunnlag basert på ulike faktorer per dyreslag, vekst mv. ganget med antall dyr, daa mv. i foretaket, jf. jordbruksavtalen tabell 9.2. Om et foretak har flere ulike dyreslag, vekster osv. skal antallet av disse multipliseres med tilhørende faktor og slås sammen til en samlet sum. Tilskuddsgrunnlaget svarer til en maksimal dagsats, jf. jordbruksavtalen tabell 9.3. Fra og med 1. januar 2025 er den laveste maksimale dagsatsen på kr 862, mens den høyeste maksimale dagsatsen er på kr. 2 600. Alternativ 1 er mest aktuelt for jordbrukere uten andre inntekter enn næringsinntekt.

Det er i alternativ 2 tilskuddet samordnes med andre ytelser. Etter dette alternativet er høyeste maksimale dagsats i tabell 9.3, som tilsvare kr 2 600, utgangspunktet for beregningen. Deretter trekkes

⁷ Rundskriv 2024/29 - Produksjonstilskudd og avløsertilskudd - kommentarer til regelverk

de opplistede inntektsbidragene fra det nevnte beløpet. De fleste tilskuddsmottakerne får tilskuddet beregnet etter dette alternativet.

For begge alternativer er det nødvendig å fastslå at jordbruksforetakets produksjon minimum svarer til laveste maksimale dagsats i tabell 9.3. Etter gjeldende regler i jordbruksavtalen vil de fleste jordbruksforetak med husdyr ha et produksjonsomfang som minst svarer til høyeste maksimale dagsats.

2.2 Søknadsprosess og -behandling

For å søke om tilskudd til avløsning ved sykdom, må jordbrukeren logge seg inn i det digitale søknads-skjemaet i Landbruksdirektoratets fagsystem Agros via Altinn. I søknaden må nødvendig dokumentasjon lastes opp, f.eks. sykmelding. Videre må søker gi opplysninger om periode for avløsning, årsak til avløsning, inntekter og antall dyr og dekar i produksjonen. Søker må oppgi opplysninger om alle relevante inntektskilder, som lønn og ytelser fra arbeids- og velferdsforvaltningen, pensjoner og andre godtgjørelser, jf. Jordbruksavtalen kap. 9.2.

Søknaden behandles av kommunen. Fagsystemet Agros gir saksbehandler mulighet til å sjekke de inntektene som er oppført i søknaden mot A-meldingen. A-meldingen viser oversikt over inntekt, arbeidsforhold, forskuddstrekk og arbeidsgiveravgift. Fagsystemet kontrollerer automatisk blant annet aldersgrenser, frister og antall søknader per foretak i samme periode.

3 Sykepenger til selvstendig næringsdrivende og medlemmer med kombinert inntekt

3.1 Generelt om sykepengeregelverket

Formålet med sykepenger er å gi kompensasjon for bortfall av arbeidsinntekt for yrkesaktive personer som er arbeidsuføre på grunn av sykdom eller skade, jf. folketrygdloven § 8-1. For å få rett til sykepenger er det et krav at personen har vært i arbeid (eller likestilt aktivitet) i minst fire uker umiddelbart før hen ble arbeidsufør, jf. folketrygdloven § 8-2. Det er videre et vilkår for å få rett til sykepenger at personen har tapt pensjonsgivende inntekt, jf. folketrygdloven § 8-3.

Av Arbeids- og velferdsetatens rundskriv til bestemmelsen framgår det følgende:

«Folketrygdlovens § 8-3 er en generell bestemmelse, og gjelder i utgangspunktet for alle uavhengig av yrkeskategori.

For selvstendig næringsdrivende kan det være vanskelig å dokumentere tap av pensjonsgivende inntekt på sykmeldingstidspunktet. For selvstendig næringsdrivende forutsetter loven at arbeidsuførhet medfører inntektstap og etablerer en sykepengere rett uten at det kreves dokumentasjon av inntekt umiddelbart før sykmeldingstidspunktet. Dette henger sammen med at sykepenger til selvstendig næringsdrivende ytes på grunnlag av samlet årlig arbeidsinntekt. Dette kan medføre at medlemmet får en overkompensasjon i et tidsrom vedkommende skulle hatt lav inntekt, men en underkompensasjon i tidsrom da inntekten skulle vært særlig høy.

På bakgrunn av dette skal det utvises varsomhet med å benytte § 8-3 som avslagshjemmel alene, så lenge det ikke foreligger klare holdepunkter for at det ikke lenger er noe inntekt fra næringsdrift.»

Det er gitt egne regler for sykepenger til arbeidstakere, selvstendig næringsdrivende og frilansere i folketrygdloven kapittel 8, henholdsvis del II, III og IV.

Sykepengene blir beregnet ut fra inntekten i en nærmere bestemt periode før man ble syk (sykepengegrunnlaget). Sykepengegrunnlaget kan ikke overstige seks ganger grunnbeløpet (G), og maksimalt sykepengegrunnlag er dermed 744 168 kroner per 1. mai 2024. Dette er altså det maksimale en yrkesaktiv kan få utbetalt i sykepenger fra trygden. Mange arbeidstakere (det gjelder for eksempel alle ansatte i stat og kommune) har avtalefestet at arbeidsgiver skal dekke full lønn under sykdom, altså ikke begrenset til 6 G. Hva personen har av inntekt ved siden fordi arbeidsgiver i henhold til avtale dekker lønn over 6 G, er ikke relevant ved utbetaling av sykepenger. Dersom den sykmeldte kun er syk som arbeidstaker, er det kun økning i arbeidstakerinntekten som får betydning for utbetaling av sykepenger. Økning i næringsinntekt som følge av økt arbeidsinnsats i en periode man er sykmeldt kun som arbeidstaker, kan medføre at det må foretas en nærmere vurdering av om og i hvilken grad vilkårene om arbeidsuførhet er oppfylt.

Arbeidstakere får sykepenger med 100 prosent kompensasjon av sykepengegrunnlaget (begrenset til 6 G), jf. folketrygdloven § 8-16 første ledd. De første 16 dagene er det arbeidsgiver som dekker sykepengene (arbeidsgiverperioden), deretter er det folketrygden som dekker sykepengene, jf. folketrygdloven §§ 8-17 til 8-19.

Selvstendig næringsdrivende og frilansere får sykepenger fra trygden fra 17. sykedag (etter en venteperiode på 16 dager), jf. folketrygdloven § 8-34 andre ledd og § 8-38 andre ledd. Venteperioden dekkes av selvstendig næringsdrivende og frilansere selv, som følge av at de er sin egen arbeidsgiver. Sykepenger til selvstendig næringsdrivende gis med 80 prosent av sykepengegrunnlaget, jf. folketrygdloven § 8-34 første ledd. Rettighetene til selvstendig næringsdrivende henger sammen med skatteinnbetalingene (selvstendig næringsdrivende har samlet lavere skatteinnbetalinger enn arbeidstakere).

Gjennom folketrygden er det etablert *frivillige individuelle forsikringsordninger* for selvstendig næringsdrivende og frilansere, slik at disse kan sikre seg bedre mot inntektsbortfall i sykdomsperioder. Dette er regulert i egne regler i sykepengekapittelet i folketrygdloven, jf. § 8-36 og § 8-38. Av § 8-36 fjerde ledd

framgår det at spesielle yrkesgrupper kan tegne kollektiv forsikring etter reglene i § 8-36.

Antall jordbrukere som har fått utbetalt sykepenger i 2022 var 1 648 personer, i 2023 1 641 personer og i 2024 1 569 personer. Av disse var de fleste omfattet av kollektiv forsikring med 100 % dekningsgrad fra 17. dag. Antall jordbrukere som har fått utbetalt sykepenger på grunnlag av kollektiv forsikring i 2022 var 1 618 personer, i 2023 1 616 personer, og i 2024 1 535 personer.

Gjennomsnittlig antall jordbrukere som hadde tegnet individuell forsikring for de første 16 dagene av sykefraværet var 161 personer i 2022, 168 personer i 2023, og 177 personer ved utgangen av tredje kvartal 2024. Av disse mottok 30 personer sykepenger i løpet av de første 16 dagene av sykefraværet i 2022, 25 personer i 2023, og 34 personer i 2024.

3.2 Pensjonsgivende inntekt

Hovedregelen for hva som regnes som pensjonsgivende inntekt etter folketrygdloven § 8-3, er inntekt som regnes som personinntekt etter skatteloven § 12-2, jf. folketrygdloven § 3-15. I *Skatte-ABC 2024* er det et punkt om avløsertilskudd der det står at tilskuddet skal inntektsføres og lønnskostnadene fradragsføres, se [J-2-8.4 Avløser - Skatteetaten](#). For nærmere informasjon om hva som inngår i personinntekt vises det til denne bestemmelsen i skatteloven. Det framgår av folketrygdloven § 24-1 at hovedregelen er at pensjonsgivende inntekt fastsettes av skattekontoret.

Folketrygdloven § 3-15 lyder som følger:

«Som pensjonsgivende inntekt regnes personinntekt etter skatteloven § 12-2. Som pensjonsgivende inntekt regnes også inntekt som omfattes av lov 29. november 1996 nr. 68 om skatt til Svalbard § 3-2 fjerde ledd b.

Som pensjonsgivende inntekt regnes likevel ikke

- a. pensjon i og utenfor arbeidsforhold, føderåd, livrente som er ledd i pensjonsordning i arbeidsforhold og engangs- og avløsningsbeløp for slike ytelser, engangsutbetaling fra pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven, engangsutbetaling fra individuell pensjonsavtale som er i samsvar med regler gitt av departementet og engangsutbetaling fra pensjonsavtale etter lov om individuell pensjonsordning.
- b. overgangsstønad etter folketrygdloven § 16-7 og § 17-6 slik bestemmelsene lød før 1. januar 2024, og § 17 A-1 bokstavene b, c og d.
- c. barns inntekt som inngår ved beregning av personinntekt hos barnets foreldre, jf. skatteloven § 2-14.
- d. introduksjonsstønad beregnet etter integreringsloven kapittel 5.
- e. støtte etter lov om supplerande stønad til personar med kort butid i Noreg.
- f. uføretrygd etter folketrygdloven kapittel 12 og uføreytelser fra andre ordninger.

Pensjonsgivende inntekt fastsettes for hvert kalenderår fra og med det året medlemmet fyller 13 år, til og med det året medlemmet fyller 75 år.

Dersom medlemmet ikke betaler trygdeavgift (§ 23-3) og skatt og avgift som er utlignet sammen med trygdeavgiften, skal den pensjonsgivende inntekten nedsettes tilsvarende. Departementet gir forskrifter til utfylling og gjennomføring av første punktum.

Departementet gir forskrifter om fastsetting av pensjonsgivende inntekt for året før det året da medlemmet får rett til en trygdeytelse.

Departementet gir forskrifter om pensjonsgivende inntekt for medlemmer som ikke blir skattlagt av norske skattemyndigheter, og kan herunder fravike bestemmelsene i paragrafen her.»

3.3 Kollektiv forsikring for jordbrukere

Jordbruksavtalen har en tilskuddsordning som gir jordbrukere rett på 100 pst kompensasjon av sykepengegrunnlaget (begrenset til 6 G) fra og med 17. dag. Kostnadene beregnes og overføres sentralt til folketrygden.

3.4 Nærmere om beregning av sykepengegrunnlaget

Beregning av sykepengegrunnlaget til arbeidstakere og frilansere

Sykepengegrunnlaget til arbeidstakere og frilansere beregnes etter reglene i folketrygdloven §§ 8-28 – 8-30. Utgangspunktet for beregningen er gjennomsnittet av inntekt som er rapportert til a-ordningen for de tre siste månedene.

Beregning av sykepengegrunnlaget til selvstendig næringsdrivende

Sykepengegrunnlaget til selvstendig næringsdrivende beregnes etter reglene i folketrygdloven § 8-35. Som hovedregel beregnes den pensjonsgivende årsinntekten på bakgrunn av gjennomsnittet av den pensjonsgivende årsinntekten som er fastsatt for de tre siste årene.

Dersom folketrygdens medlems arbeidssituasjon eller virksomhet er varig endret, og denne endringen medfører at den pensjonsgivende årsinntekten avviker med mer enn 25 pst fra gjennomsnittet av den pensjonsgivende årsinntekten som er fastsatt for de tre siste årene, skal sykepengegrunnlaget fastsettes ved skjønn ut fra den pensjonsgivende årsinntekten som kan godtgjøres på sykmeldingstidspunktet. Sykepengegrunnlaget skal også fastsettes ved skjønn dersom medlemmet har blitt yrkesaktiv i løpet av de siste tre årene.

Beregning av sykepengegrunnlaget til personer med kombinerte inntekter

For personer som har kombinerte inntekter som arbeidstaker og selvstendig næringsdrivende fastsettes sykepengegrunnlaget etter reglene i § 8-41.

Det følger av § 8-41 første ledd at sykepengegrunnlaget til personer som har inntekt både som arbeidstaker og selvstendig næringsdrivende skal fastsettes etter reglene som gjelder for arbeidstakere.

Etter § 8-41 andre ledd skal sykepengegrunnlaget fastsettes på følgende måte:

- a. sykepengegrunnlaget skal fastsettes ut fra den aktuelle månedsinntekten som er beregnet etter §§ 8-28-8-30 (sykepengegrunnlaget beregnet etter reglene for arbeidstaker)
- b. sykepengegrunnlaget skal fastsettes ut fra den pensjonsgivende årsinntekten, etter § 8-35 (sykepengegrunnlaget beregnet etter reglene for selvstendig næringsdrivende)

For differansen mellom inntekt etter alternativ b og inntekt etter alternativ a gis sykepenger etter reglene som gjelder for selvstendig næringsdrivende (§ 8-34).

For de som er kombinert arbeidstaker og selvstendig næringsdrivende er det altså slik at inntekt fra arbeidsforholdet ligger «i bunnen» når det gjelder inntekt som gir rett til sykepenger. Hvis den pensjonsgivende årsinntekten (som er beregnet på bakgrunn av den samlede inntekten man har som arbeidstaker og selvstendig næringsdrivende) overstiger inntekt fra arbeidsforholdet, gis det for denne differensen rett til sykepenger etter reglene som gjelder for selvstendig næringsdrivende (§ 8-34).

Reglene medfører at dersom det er slik at inntekten fra arbeidsforholdet overstiger 6G, har personen ikke rett til sykepenger for bortfall av inntekt fra næringen.

Disse reglene får tilsvarende anvendelse for personer som er kombinert selvstendig næringsdrivende og frilanser (§ 8-42), eller kombinert arbeidstaker, selvstendig næringsdrivende og frilanser (§ 8-43).

4 Forholdet mellom sykdomsavløsningstilskudd og sykepenger

Sykdomsavløsningstilskuddet og sykepenger er ytelser fra det offentlige til foretak (typisk enkeltpersonforetak) og privatpersoner som utbetales med grunnlag i samme forhold, altså jordbrukerens sykdom. Ytelsene inntreffer samtidig, og utmålingen av tilskuddet avhenger også av størrelsen på sykepengene. Ytelsene forvaltes av to ulike etater. Landbruksmyndighetene må ha oversikt over hva jordbrukeren får eller kan få fra Arbeids- og velferdsetaten, og etaten må vurdere hvordan inntekten er påvirket av sykdommen, hvor tilskuddet kan være av betydning.

Arbeids- og velferdsetaten forholder seg til den pensjonsgivende inntekten. Etaten har ikke opplysninger om, og innhenter heller ikke opplysninger om hvor mye den næringsdrivende får i avløsertilskudd. Etaten legger som hovedregel til grunn den gjennomsnittlige pensjonsgivende inntekten de tre siste ferdiglignende årene ved beregning av sykepengegrunnlaget. Basert på utfylling av den første søknaden om sykepenger, vurderer etaten om det er behov for mer dokumentasjon av inntekten. Ved behov innhentes følgende opplysninger: dokumentasjon av utskrevet og eventuell innbetalt forskuddsskatt, foreløpig resultatregnskap eller uttalelse fra regnskapsfører eller revisor.

Etter at sykepengegrunnlaget er fastsatt må det vurderes om det foreligger tap av pensjonsgivende inntekt og om sykepengeutbetalingen eventuelt skal graderes. I utgangspunktet utbetales sykepengene ut ifra opplysningene om arbeidet tid. Dersom det fremkommer opplysninger om at arbeidet tid ikke samsvarer forholdsmessig med inntektstapet innhentes opplysninger om opprettholdt inntekt. For selvstendig næringsdrivende er det de samlede utgiftene og inntektene det ses hen til ved vurderingen av om det foreligger tap av pensjonsgivende inntekt. Ved denne vurderingen vil både utgifter til avløser, innvilget sykdomsavløsningstilskudd og eventuell annen næringsinntekt ha betydning.

Det vil være av direkte betydning ved utmålingen av sykdomsavløsningstilskuddet hva den avløste får (eller kan få) i sykepenger, ettersom dette trekkes fra den maksimale tilskuddssatsen ved utmålingen av tilskuddet. Det er imidlertid ikke et vilkår for å få tilskuddet at man også kvalifiserer til sykepenger.

Når sykdomsavløsningstilskuddet beregnes skal landbruksforvaltningen trekke fra det den avløste *ville* ha mottatt i sykepenger *dersom* han/hun søkte (på riktig måte).⁸ Denne regelen forhindrer at noen avstår fra å søke om sykepenger for å slippe å få sykepengene trukket når sykdomsavløsningstilskuddet utmåles. For eksempel vil man ikke få mer i sykdomsavløsningstilskudd dersom man glemmer å søke om sykepenger innen fristen og derfor får avslag på sykepenger. Uten en slik regel kunne det potensielt ført til en omfordeling av utgiftene til sykepenger i statsbudsjettet fra Arbeids- og velferdsetaten til jordbruket. Vurderingen av hva den avløste ville kunne fått i sykepenger, strekker seg likevel ikke lenger enn det den avløste faktisk *ville fått utbetalt* dersom han eller hun hadde søkt om sykepenger. For medlemmer med kombinerte inntekter vurderes sykepengegrunnlaget for lønnsinntekten først. Dersom man har mer enn 6 G i lønnsinntekt, vil man dermed ikke få sykepenger for den tapte inntekten fra jordbruksforetaket. Tenker man seg lønnsinntekten bort, ville man imidlertid fått sykepenger på grunnlag av den tapte inntekten fra jordbruksforetaket. En slik hypotetisk beregning av sykepengene gjøres ikke ved utmålingen av tilskuddet, ettersom det ikke skiller på om sykepengene er opptjent på det ene eller det andre grunnlaget. Hva jordbrukeren *ville* fått i sykepenger basert på inntekten fra jordbruksforetaket i slike tilfeller, kommer derfor ikke på spissen slik ordningen nå er utformet.

Der sykepenger gis for inntil fem dager i uken, blir tilskuddet til avløsning ved sykdom gitt for syv dager i uken. Dagsatsen som jordbrukeren får eller kan få fra Nav blir derfor automatisk omregnet til en syvdagersuke ved utmålingen av tilskuddet. Som en følge blir fradraget i tilskuddet noe lavere enn dagsatsen fra Nav i utgangspunktet kan gi inntrykk av. Det ytes ikke sykepenger ut over 6 G fra trygden. Omregnet til grunnbeløpet, utgjør høyeste maksimale dagsats i sykdomsavløsningen, uten fradrag for andre inntektsbidrag, 7,65 G. Det maksimale fradraget i tilskuddet for hva den avløste får eller ville fått i

⁸ Dog kun etter alt. 2, jf. jordbruksavtalen kap. 9.2

sykepenger, utgjør dermed daglig kr 2 034,81.⁹ Følgelig utgjør høyeste maksimale dagsats, fratrukket nevnte beløp, kr 565,19.

I sykdomsavløsningsordningen stilles det ikke krav til næringsinntektens størrelse dersom det er innehaver av foretaket som blir sykmeldt. Næringsinntekten kommer heller ikke til fradrag ved utmålingen, og får følgelig ikke betydning for tilskuddet. For sykepengeretten er inntekten fra foretaket imidlertid avgjørende for om sykepenger ytes, både i form av minimumskravet til inntekt, men også ved beregningen av sykepengegrunnlaget.

Sykdomsavløsningstilskuddet og sykepenger til selvstendig næringsdrivende har noen målkonflikter. Formålet med sykepenger er å gi kompensasjon for bortfall av arbeidsinntekt for yrkesaktive medlemmer som er arbeidsuføre på grunn av sykdom eller skade. Sykdomsavløsningstilskuddet skal bidra til å dekke kostnader til avløsning ved sykdom. Avløseren vil imidlertid bidra til å opprettholde inntektene i jordbruksforetaket, og dermed til å begrense et potensielt inntektstap.

Dersom jordbruksforetaket ikke pådrar seg kostnader til avløsning ut over det tilskuddet dekker, og jordbrukerens inntekt fra foretaket opprettholdes som en følge av avløserens arbeid, vil det altså kunne få konsekvenser for sykepengeretten. Dersom en jordbruker får dekket utgiftene til avløser gjennom sykdomsavløsningstilskuddet, og næringsinntekten opprettholdes i sin helhet, foreligger det ikke noe tap av pensjonsgivende inntekt. Hvis tilskuddet ikke dekker kostnadene til avløser, eller dersom bare deler av næringsinntekten opprettholdes som resultat av avløsningen, vil det antageligvis foreligge tap av pensjonsgivende inntekt. Dette må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle.

Hvis en jordbruker også har arbeidstakerinntekt i tillegg til næringsinntekt, dekkes alltid arbeidstakerinntekten fullt ut (begrenset til 6G) først, jf. folketrygdloven § 8-41. Det som eventuelt gjenstår av tapt inntekt (før 6 G-taket nås), dekkes etter reglene som gjelder for sykepenger til selvstendig næringsdrivende. Sykepenger for arbeidstakerinntekten blir ikke påvirket av sykdomsavløsningstilskuddet, og det vil gjelde selv om tilskuddet ikke avkortes mot lønnsinntekt. Der tilskudd til avløsning ved sykdom mv. medfører at en person opprettholder næringsinntekten fra jordbruksdrifta, kan det medføre at bonden ikke har rett til sykepenger for den samme næringsinntekten.

⁹ 6 G delt på antall dager det utbetales tilskudd for ila. et år (365 dager)

5 Oppsummering

I denne rapporten redegjøres det for enkelte juridiske problemstillinger som har oppstått under foregående jordbruksoppgjør om ordningen med tilskudd til avløsnings ved sykdom og fødsel mv., særlig sett i sammenheng med sykepenges fra folketrygden.

I rapporten har arbeidsgruppa pekt på ulike sammenhenger, likheter og ulikheter mellom tilskudd til avløsning ved sykdom mv. over jordbruksavtalen og sykepenges over folketrygden. De to har forskjellig innretning og formål, men inntreffer for jordbrukere ofte samtidig og på grunn av det samme sykdoms- eller skadetilfellet, og størrelsen på tilskuddet eller sykepengene vil dels bero på hverandre.

Arbeidsgruppa har i rapporten pekt på at sykepenges *for lønnsinntekt* ikke påvirkes av hvordan sykdoms- avløsningstilskuddet utmåles. Videre har arbeidsgruppa pekt på at sykepenges *for næringsinntekt* kan påvirkes av utmålingen av sykdomsavløsningstilskuddet. Det avgjørende er om og i hvor stor grad det foreligger et tap av pensjonsgivende inntekt.